

Lovforslag nr. L 230. Fremsat den 18. april 1989 af Ole Espersen (S), Erling Christensen (S), Pia Gjellerup (S), Søren Hansen (S), Frank Jensen (S), Tove Lindbo Larsen (S) og Lissa Mathiasen (S)

Forslag

til

Lov om ændring af lov om benzinforhandlerkontrakter

§ 1

I lov nr. 234 af 6. juni 1985 om benzinforhandlerkontrakter foretages følgende ændringer:

1. § 1, stk. 2, affattes således:

»Stk. 2. Ved benzinforhandlerkontrakter forstås i denne lov også servitutter eller deklARATIONER, der tinglyses med en leverandør af motorbrændstoffer som påtaleberettiget, og hvorved det forbydes andre leverandører end den påtaleberettigede at levere motorbrændstoffer til ejendommen til videresalg, uanset om der aktuelt forhandles motorbrændstoffer fra ejendommen. Endelig forstås ved benzinforhandlerkontrakter i denne lov tinglyste servitutter eller deklARATIONER, hvorved en leverandør af motorbrændstoffer meddeles køberet eller forkøbsret til den pågældende ejendom.«

2. I § 2, stk. 2, ændres »§ 1, stk. 1,« til: »§ 1«.

3. Efter § 3 indsættes:

»§ 3 a. Forpagtningskontrakter, der indgås mellem en leverandør af motorbrændstoffer og en forhandler, der har forpagtet leverandørens ejendom, kan fra leverandørens (bortforpagterens) side tidligst opsiges med 1 års varsel. Samme mindste varsel kræves til væsentlige vilkårsændringer med hjemmel i en forpagtningskontrakt.

Stk. 2. Det i stk. 1 anførte indskrænker ikke leverandørens (bortforpagterens) adgang til efter dansk rets almindelige regler at ophæve kontraktforholdet i tilfælde af misligholdelse.

Stk. 3. Opsiges en forhandler, der driver sin virksomhed på grundlag af forpagtningskontrakt med leverandøren, kan der gives forhandleren erstatning for opsigelsen. Ved fastsættelse af en eventuel erstatning tages der navnlig hensyn til længden af det tidsrum, hvori forpagtningsforholdet har været, værdien af kundekredsen, virksomhedens nettooverskud, værdiforringelsen af forpagterens inventar og lignende ved fraflytning, medmindre bortforpagteren overtager dette i medfør af stk. 4, forpagterens flytteudgifter samt vægtige indvendinger mod forpagterens person eller forretningsførelse, hans behandling af det forpagtede anlæg og hans forbedringer af dette.

Stk. 4. Ved forpagtningsforholdets ophør er bortforpagteren forpligtet til at afkøbe forpagteren det af bortforpagteren leverede kurante varelager til priser svarende til de på optællingstidspunktet gældende nettopriser samt det materiel, som forpagteren har anskaffet i forpagningstiden. Vederlaget for dette materiel skal mindst svare til den værdi, materiellet har som brugt med fortsat drift for øje«.

4. I § 4 indsættes som 2. pkt.:

»Dette gælder både i forholdet mellem salgsanlæg, der forsynes af den samme leverandør, og i forholdet mellem salgsanlæg, der forsynes af den pågældende leverandør, og salgsanlæg, der forsynes af andre leverandører.«

§ 2

Loven træder i kraft den 1. juli 1989 og har bortset fra § 1, nr. 4, virkning også for kontrakter, der er indgået før ikrafttrædelsestidspunktet.

F. t. l. vedr. benzinforhandlerkontrakter

*Bemærkninger til lovforslaget**Almindelige bemærkninger*

Lov om benzinforhandlerkontrakter, der trådte i kraft den 1. januar 1986, har i hovedsagen virket efter hensigten. Vedrørende lovens forarbejder henvises til Folketingstidende 1984-85, forhandlingerne sp. 5201, 6199, 10705 og 11078 samt tillæg A sp. 2923, tillæg B sp. 1705 og tillæg C sp. 591.

Loven har haft en gavnlig virkning for konkurrencen i benzinforhandlerbranchen, idet de bestående leverandørselskabers muligheder for at styre branchens forhold er blevet kraftigt reduceret. Endvidere har loven bevirket en afklaring af parternes indbyrdes retsstilling, hvilket har været en medvirkende årsag til, at en meget stor del af de mange retssager, der tidligere verserede mellem forhandlere og leverandørselskaber, nu er blevet afsluttet forligsmæssigt.

På den anden side må det ikke overses, at siden lovens vedtagelse er der sket en yderligere koncentration i branchens leverandørled, idet nogle selskaber har opkøbt andre selskaber. Skønsmæssigt 80 pct.-90 pct. af branchen repræsenteres nu af 4 selskaber (Shell, Statoil, Kuwait Petroleum og Texaco).

Disse selskaber følger tilsyneladende en samordnet praksis, og der synes i så henseende ikke at være forskel på de privatejede selskaber og de selskaber - Statoil og Kuwait Petroleum - der ejes af fremmede stater.

På enkelte punkter har det vist sig, at lovens hensigt ikke fuldt ud er blevet opfyldt, og der er derfor behov for nogle præciseringer.

Disse præciseringer, nemlig nærværende lovforslags § 1, nr. 1, 2 og 4, indeholder ingen realitetsændringer i forhold til hensigten med forslaget til lov om benzinforhandlerkontrakter, der i de almindelige bemærkninger blev formuleret således:

»Hensigten med lovforslaget er at tilvejebringe en højere grad af konkurrence inden for distributionen af motorbrændstoffer, således at der skabes mulighed for et frit erhvervsvalg til gavn for beskæftigelsen og forbrugerne, og således at der opnås en fri konkurrence også i leverandørledet.

Dette søges opnået først og fremmest ved:

- 1) Indførelse af en almindelig adgang for de selvejende benzinforhandlere til opsigelse af kontraktforholdet i forbindelse med afvikling af et gældsforhold.
- 2) Forbud mod tinglyste konkurrencebegrænsende bestemmelser på faste ejendomme uden sammenhæng med et løbende forhandlerforhold.
- 3) Regulering af afviklingen af materiellån til undgåelse af spild af værdier.
- 4) Beskyttelse af forpagterne/lejerne af leverandøredjede benzinsalgssteder mod følgerne af vilkårlige opsigelser.
- 5) Forbud mod konkurrenceforvridende tilskud og subsidier fra leverandørselskabernes side.«

Det nu fremsatte lovforslag tjener til virkeliggørelse af det således formulerede mål på baggrund af, at de indhøstede erfaringer har vist, at enkelte af lovens bestemmelser nødvendiggør en præcisering, for at hensigten kan blive opnået.

Forslagsstillerne har overvejet, om der er behov for en lovgivning, der forbyder leverandører af motorbrændstoffer at drive virksomhed i detailledet, bl.a. på grundlag af den resolution, som benzinforhandlerforeningerne i en række europæiske lande vedtog på et møde i Bolzano den 3. og 4. april 1987. Resolutionen er vedhæftet lovforslaget som bilag 1.

Forslagsstillerne har imidlertid ikke fundet tilstrækkelig anledning til på nuværende tidspunkt at foreslå en sådan ordning, der ville svare til, hvad der allerede er gældende for bryggerier.

I forslaget til lov om benzinforhandlerkontrakter var medtaget bestemmelser til regulering af de benzinforhandlerkontrakter, der har form af forpagtningskontrakter med leverandørselskabet som bortforpagter.

Bestemmelserne herom udgik imidlertid under udvalgsbehandlingen, idet det i Retsudvalgets betænkning i bemærkningerne til ændringen udtaltes, at det forudsættes, at monopolmyndighederne også efter lovens ikrafttræden i videst muligt omfang sikrer rimelige vilkår inden for branchen som helhed, idet lovens regler skal ses som et supplement og/eller korrektiv til de i øvrigt gældende lovregler m.m.

Forslagsstillerne har fra benzinforhandlerne organisation, Centralforeningen af Benzinforhandlere i Danmark, modtaget en række oplysninger om praksis med hensyn til leverandørselskabers behandling af forpagtere. Redegørelse herom er vedhæftet lovforslaget som bilag 2. Det er forslagsstillernes opfattelse, at denne redegørelse dokumenterer behovet for, at lovreguleringen også kommer til at omfatte forpagterne.

Lovforslagets § 1, nr. 3, indeholder et sådant forslag til regulering af forpagtningskontrakter, dog udformet anderledes end i det oprindelige lovforslag.

Baggrunden herfor er yderligere, at Monopoltilsynet efter ikrafttrædelsen af lov om benzinforhandlerkontrakter helt har ophævet den regulering af forpagtningskontrakterne, som monopolmyndighederne tidligere havde gennemført. Monopoltilsynets skrivelse af 30. oktober 1986 er vedhæftet lovforslaget som bilag 3.

Der er navnlig behov for at sikre forpagterne et rimeligt opsigelsesvarsel og for at sikre, at der i forbindelse med en opsigelse ydes forpagteren en rimelig godtgørelse for mistet goodwill (kundekreds), for omkostninger i anledning af fraflytningen samt for varelager og materiel.

Under 1. behandling af forslag til lov om benzinforhandlerkontrakter blev det af justitsministeren og af nogle af regeringspartierne ordførere anført, at man fandt det uheldigt med en lovregulering, inden det såkaldte professorudvalg angående modernisering af monopolkontrollen havde afgivet betænkning.

Betænkningen fremkom i august 1986 (betænkning nr. 1075, »Fra monopollov til konkurrencelov«). Betænkningen har for nærværende ikke givet anledning til lovgivningsinitiativer, og det er i øvrigt forslagsstillernes opfattelse, at de forslag, som betænkningen indeholder, ikke vil have nogen særlig virkning for konkurrenceforholdene i benzinforhandlerbranchen.

Lovforslaget skønnes ikke at få økonomiske eller administrative konsekvenser for det offentlige.

Bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser

Til § 1

Til nr. 1

I forslaget til lov om benzinforhandlerkontrakter indeholdt § 1, stk. 2, efter definitionen på benzinforhandlerkontrakter i § 1, stk. 1, en præcisering af, at loven både skulle gælde for kontrakter med selvejende benzinforhandlere og for forpagtningskontrakter.

Efter at forpagtningskontrakterne gled ud af lovforslaget, har § 1, stk. 2, fået en utilsigtet begrænsende virkning for lovens anvendelsesområde, jf. navnlig

den nedenfor omtalte højesteretsdom af 14. marts 1988.

Endvidere har det vist sig, at der i praksis forekommer maskerede kontraktbindinger, der bør være omfattet af princippet om, at en selvejende benzinforhandler eller ejeren af et benzinsalgsted med et rimeligt varsel bør kunne frigøre sig fra bindinger i forhold til en bestemt leverandør.

En sådan maskeret kontraktbinding er der for det første tale om i de tilfælde, hvor et leverandørselskab i forbindelse med lukningen af et benzinsalgsted foranlediger tinglyst en servitut med det pågældende leverandørselskab som påtaleberettiget, hvorved det forbydes på den pågældende ejendom at drive virksomhed med salg af motorbrændstoffer m.v. i konkurrence med det påtaleberettigede leverandørselskab.

En sådan ordning er i realiteten ensbetydende med, at det pågældende leverandørselskab uden nogen tidsbegrænsning sikrer sig en eneret til at levere til den pågældende ejendom, hvis der fra denne nogen sinde skal drives virksomhed med salg af motorbrændstoffer. Ved en sådan ordning indskrænkes konkurrencen på en uheldig måde, navnlig fordi de nugældende planlovgivningsmæssige regler i høj grad indskrænker mulighederne for at etablere benzinsalgsteder på andre ejendomme.

Det må i denne forbindelse holdes for øje, at størstedelen af de pågældende servitutter er pålagt før ikrafttrædelsen af kommuneplanloven den 1. februar 1977, det vil sige før kravet om kommunal godkendelse, jf. kommuneplanlovens § 36.

Det er derfor i klar modstrid med hensigten med lov om benzinforhandlerkontrakter, at sådanne servitutmæssige enerettigheder for enkelte leverandørselskaber kan opretholdes uden opsigelsesadgang.

To servitutter af den pågældende art har været forelagt domstolene med påstand om opsigelsesadgang i medfør af de nugældende regler i lov om benzinforhandlerkontrakter, men ved Østre Landsrets dom af 17. marts 1987 blev det pågældende leverandørselskab frifundet, idet servitutterne ikke fandtes omfattet af lov om benzinforhandlerkontrakter, jf. lovens § 1, stk. 2. Dommen blev stadfæstet ved Højesterets dom af 14. marts 1988 under henvisning til, at en servitut om nedlæggelse af en benzinstation ikke kan anses for at være en benzinforhandlerkontrakt.

For det andet forekommer maskerede kontraktbindinger i form af tinglyste køberettigheder eller købsrettigheder for en leverandør af motorbrændstoffer til en bestemt ejendom.

Også sådanne ordninger indskrænker på uheldig måde konkurrencen inden for distributionen af motorbrændstoffer, idet sådanne bestemmelser i praksis

gør det umuligt eller vanskeligt at etablere brændstofsalg på den pågældende ejendom med andre leverandørvirksomheder.

En virkeliggørelse af hensigten med lov om benzinforhandlerkontrakter nødvendiggør derfor, at også sådanne tinglyste bestemmelser til fordel for et bestemt leverandørselskab omfattes af lovens regler om opsigelse med rimeligt varsel m.v.

Til nr. 2

Da begrebet benzinforhandlerkontrakter efter lovforslaget defineres såvel i § 1, stk. 1, som i § 1, stk. 2, foreslås som konsekvensændring, at der i § 2, stk. 2, henvises til § 1 i sin helhed.

Til nr. 3

Efter at de af monopolmyndighederne fastsatte vilkår som nævnt i de almindelige bemærkninger er ophævet, eksisterer der ingen reguleringer med hensyn til, hvilke opsigelsesvarsler der kan aftales i forpagtningskontrakter mellem den leverandørvirksomhed, der ejer det pågældende salgsanlæg, og den benzinforhandler, der driver anlægget for egen regning og risiko.

Navnlig er der således ingen begrænsning med hensyn til, hvor kort et varsel der kan fastsættes.

De benzinforhandlere, der driver virksomhed på forpagtningsbasis, er i en ekstraordinært svag position, idet medkontrahtenten ikke alene er bortforpagter, men også eneleverandør.

De forskellige leverandørvirksomheder følger i praksis ensartede retningslinier ved udarbejdelsen af kontraktvilkår, og forpagterne har altså heller ikke den mulighed at opnå bedre vilkår hos andre leverandører.

I lighed med de beskyttelsesregler til fordel for svage kontraktparter, som eksempelvis findes i lejelovgivningen og i funktionærlovgivningen, indeholder lovforslaget bestemmelse om, at der skal sikres forpagterne et rimeligt mindstevarsel fastsat til et år.

Det mindste opsigelsesvarsel bør ikke være kortere, idet forpagterne typisk selv opbygger deres kundekreds – der i opsigelsestilfælde tilfalder bortforpagteren – ligesom forpagterne typisk investerer i kostbart driftsmateriel.

Konsekvensen af et sådant mindste opsigelsesvarsel må være, at der heller ikke med kortere varsel kan gennemføres væsentlige ændringer i vilkårene, idet noget sådant ville gøre opsigelsesbeskyttelsen illusorisk.

For klarheds skyld præciseres i lovforslaget, at forslaget om et mindste opsigelsesvarsel ikke indskrænker den almindelige adgang til efter dansk rets regler

at bringe kontraktforholdet til ophør ved ophævelse i anledning af misligholdelse.

Selv om fastsættelsen af et mindste opsigelsesvarsel i sig selv vil indebære en beskyttelse af forpagterne mod misbrug, er det også nødvendigt at sikre forpagterne rimelige vilkår i forbindelse med opsigelse.

Hvis forpagterne ikke i tilstrækkelig grad beskyttes mod følgerne af opsigelse, vil leverandøren/bortforpagteren have alt for stor mulighed for at gennemtvinge ubillige kontraktvilkår i øvrigt, f.eks. med hensyn til beregning af forpagtningsafgift, ved at true med opsigelse.

Den foreslåede bestemmelse i § 3 a, stk. 3, svarer i alt væsentligt til den såkaldte erhvervsbeskyttelse, der er fastsat i lejelovens § 89. Det må i denne forbindelse holdes for øje, at grænsen mellem forpagtningsforhold og erhvervslejemål er uskarpt, og det er derfor rimeligt, at der i forbindelse med opsigelsesbeskyttelsen inden for disse beslægtede retsforhold gælder regler, der bygger på de samme principper.

Bestemmelsen indebærer i øvrigt, at der efter domstolens skøn ydes erstatning, når der er rimelig grund til det. Der er formuleret en række kriterier, som der skal tages hensyn til.

Forholdet vil nærmere være det, at der navnlig skal ydes erstatning i tilfælde, hvor forpagtningsforholdet har varet i en længere tid, hvor forpagteren har opbygget en betydelig kundekreds, der vil tilfalde bortforpagteren, hvor forpagteren i forbindelse med fraflytning lider tab i anledning af forringelse af inventar og lignende og har større flytteudgifter, samt hvor forpagteren i forpagtningsperioden har forbedret salgsanlægget. På den anden side vil det tale for nedsættelse eller bortfald af et i øvrigt berettiget erstatningskrav, såfremt opsigelsen begrundes rimeligt med indvendinger mod forpagterens person eller forretningsførelse og mod hans behandling af det forpagtede anlæg.

Det er endvidere en nødvendig betingelse for, at opsigelsesvilkårene kan karakteriseres som rimelige, således at leverandøren/bortforpagteren ikke kan anvende opsigelsesmuligheden som pression, at forpagteren ved sin fratreden kan få frigjort sine investeringer i varelager og materiel.

Forpagterne bekoster typisk selv varelageret, der dels består af motorbrændstoffer, smørelie m.v. og dels af diverse kioskvare. Efter almindelige principper om forretningsoverdragelse bør det være således, at erhververen, altså bortforpagteren, overtager det varelager, der er kurant, til de priser, som forpagteren har betalt eller er blevet debiteret.

I øvrigt vil bortforpagteren typisk have en interesse i en sådan ordning, idet forpagteren i modsat fald vil

være nødsaget til at indskrænke varelageret i den sidste del af forpagtningstiden med generel salgsnedgang til følge. Bortforpagteren vil normalt kunne udnytte det overtagne varelager enten ved selv at sælge det under en efterfølgende selskabsdrift af salgsanlægget eller ved at sælge det til en ny forpagter.

En væsentlig del af driftsmateriellet anskaffes naturligtvis af bortforpagteren, men i praksis skal forpagteren selv anskaffe et vist driftsudstyr, herunder navnlig vaskeanlæg, der kan løbe op i meget betydelige beløb. Det er derfor nødvendigt for at sikre forpagteren rimelige vilkår i tilfælde af opsigelse, at bortforpagteren forpligtes til at overtage sådant materiel til en rimelig pris.

Bortforpagteren vil typisk have mulighed for at anvende materiellet enten i forbindelse med en efterfølgende selskabsdrift af salgsanlægget eller i forbindelse med indgåelse af et nyt forpagtningsforhold.

Det understreges, at det foreslåede § 3 a, stk. 4, ikke forpligter forpagteren til at afstå varelager og materiel.

Til nr. 4

§ 4 i lov om benzinforhandlerkontrakter indeholder et generelt forbud mod ydelse af sådanne tilskud eller andre subsidier, der kan medføre ulighed i vilkårene for erhvervsudøvelsen i detailledet.

Der er endnu ikke anlagt nogen sag om overtrædelse af § 4, men anklagemyndigheden behandler flere anmeldelser.

Under behandlingen af disse anmeldelser er der blevet rejst det spørgsmål, om § 4 kun omfatter en leverandørvirksomheds forskelsbehandling af sine forhandlere og de salgsanlæg, som den pågældende leverandørvirksomhed selv driver. Konsekvensen af en sådan fortolkning vil være, at § 4 slet ikke kan anvendes

på de leverandørvirksomheder, der enten kun har selskabsdrevne salgsanlæg eller kun forhandlerdrevne.

Det ville imidlertid have uheldig virkning for konkurrenceforholdene og dermed for forbrugerne, såfremt et leverandørselskab havde fri adgang til at yde tilskud til sine egne anlæg, således at disse i en periode kunne sælge til kunstigt lave priser. Derved kunne konkurrerende anlæg blive udkonkurreret, således at der derefter ville være mulighed for en kraftig forøgelse af salgspriserne.

Da noget sådant klart vil være i strid med formålet med § 4, foreslås tilføjet til præcisering af bestemmelsen, at den gælder enhver forskelsbehandling, også forskelsbehandling til skade for salgsanlæg, der synes af andre leverandører.

Til § 2

Bortset fra § 1, nr. 3, indeholder lovforslaget ikke principielle ændringer af de gældende regler, og der er således ikke behov for nogen lang periode før lovens ikrafttræden med henblik på de berørte parter mulighed for at indrette sig på de nye regler.

§ 1, nr. 3, må derimod karakteriseres som en principiel ændring af den gældende retstilstand, hvorefter der gælder frihed med hensyn til indholdet af forpagtningskontrakter, og det er derfor fundet rimeligt at bestemme, at loven ikke træder i kraft straks ved bekendtgørelsen i Lovtidende. På den anden side er det af afgørende betydning for opfyldelsen af lovforslagets hensigt, at loven får virkning også for kontrakter, der er indgået før ikrafttrædelsestidspunktet.

En tilsvarende bestemmelse fremgår af § 6, stk. 2, i lov om benzinforhandlerkontrakter for så vidt angår de kontrakter, der omfattes af loven, og dette har ikke i praksis givet anledning til problemer.

Bilag 1

Oversættelse

RESOLUTION fra det internationale møde i Bolzano den 3.-4. april 1987

Benzinforhandlerforeningerne i de europæiske lande kræver, at indholdet i kontrakterne ikke ensidigt fastlægges af olieselskaberne, men at begge parter i fællesskab forhandler sig frem til indholdet samt videreudvikler dette. Dette kan ske ved individuelle kontraktforhandlinger eller ved globale samtaler mellem olieselskaberne og de nationale benzinhandlerforeninger. Den nuværende praksis, efter hvilken det næsten udelukkende er olieselskaberne, der fastsætter de juridiske og økonomiske kontraktvilkår, må kraftigt afvises og skal inden for kort tid ændres – om nødvendigt ved, at staten i nogle lande medvirker ved kontraktforhandlingerne.

Desuden gør de delegerede fra alle lande opmærksom på, at benzinforhandlerne på grund

af ensidigheden i kontraktens rettigheder og forpligtelser, men især på grund af den fuldstændig manglende sikkerhed med hensyn til opsigelse, er økonomisk afhængige af deres leverandører, hvilket er helt urimeligt. I nogle europæiske lande findes der allerede et krav på betaling af goodwill ved kontraktens ophør; dette skal gøres til et generelt krav. Desuden kræves det, at EF's direktiver, som allerede er vedtaget til beskyttelse af dette erhvervsområde, overtages og respekteres i alle lande.

Repræsentanterne fra de forskellige delegationer vurderer det som et positivt eksempel, at der i nogle lande er bestræbelser i gang, der går ud på, at olieselskaberne skal udelukkes fra detailhandelen.

Italien	Alfonsi Vincenzo	generalsekretær i FAIB
	Ernesto Possenti	vicepræsident for FAIB
Schweiz	Barbatti Arturo	præsident for AGVS' benzin
Frankrig	Poignet Jules	præsident/forhandlerk.
Tyskland	Meyer Uwe	bestyrelsesmedlem Berlin
Østrig	Schmid Johann	direktør, Wien
Spanien	Augustin Melon	præsident for den sp. centralorganisation
Danmark	Martensen, Richard	formand

Bilag 2

MONOPOLTILSYNET

Nørregade 49

1165 København K

Centralforeningen af Benzinforhandlere i Danmark

Herstedvang 10

2620 Albertslund

Ved skrivelse af 3. december 1985 meddelte tilsynet, at Monopolrådet i sit møde den 27. november 1985 – som en konsekvens af den pr. 1. januar 1986 ikrafttrådte lov om benzinforhandlerkontrakter – vedtog at ændre »Retningslinier for vilkår for salg af motorbrændstoffer m.v.« med virkning fra lovens ikrafttrædelsestidspunkt.

Ændringen indebar, at »Retningsliniernes« bestemmelser for så vidt angår de forhandlerejede anlæg ophævedes med undtagelse af bestemmelserne i punkt 1.1 om eksklusivitet for motorbrændstoffer og punkterne 6 og 7 om for købsret og tinglysning af deklarerationer på forhandlerejede anlæg, der ikke eller ikke længere benyttes til salg af motorbrændstoffer.

I forbindelse med ændringen af »Retningsliniernes« forhandlerkontraksdel har direktoratet foretaget en sammenligning af de stadig gældende bestemmelser i »Retningslinierne« om forpagtningskontrakter med EF-forordning nr. 1984/83 om anvendelse af traktatens artikel 85, stk. 3, på kategorier af eksklusive købsaftaler. Det blev herved konstateret, at EF-forord-

ningen i stor udstrækning overflødiggør og på visse punkter korrigerer »Retningslinierne«.

Med henvisning til, at EF-forordningen på så vigtige områder som købsbindinger og konkurrenceklausuler tilgodeser tilsynets monopolretlige interesse i en regulering af samhandelsforholdene i branchen, samt for at få afklaret retstilstanden på området vedtog Monopolrådet i sit møde den 29. oktober 1986 at ophæve »Retningsliniernes« bestemmelser om forpagtningskontrakter. Det blev endvidere vedtaget at ophæve de tiloversblevne bestemmelser om forhandlerkontrakter, jf. ovenfor, således at bestemmelserne i »Retningslinierne« i deres helhed ophæves med virkning fra 1. november 1986. Der henvises i øvrigt til den fremsendte pressemeddelelse af 29. oktober 1986.

Det bemærkes, at ophævelsen af »Retningslinierne« ikke indebærer, at tilsynet er afskåret fra at beskæftige sig med samhandelsvilkårene inden for benzinhandelen, såfremt der skulle opstå forhold, som efter monopollovens bestemmelser må betegnes som urimelige.

P.D.V.

Niels Rytter Jensen

/ Anders Nørregaard

Bilag 3

Eksempler på vilkår og fremgangsmåder i forhold til forpagtere af benzinstationer

Statoil

En konkret forpagtningskontrakt er underskrevet den 9. december 1980. Kontrakten indeholder bestemmelse om en såkaldt brugsafgift (forpagtningsafgift), og det er anført i kontrakten, at der i brugsafgiften indgår betaling for bl.a. revisionshonorar, edb-behandling af regnskab, administrationsgebyr, udgifter til reklame i henhold til aftale samt forrentning og afskrivning.

Der er om disse omkostninger truffet bestemmelse om, at afgiften til enhver tid kan reguleres uden varsel efter bortforpagterens bestemmelse, hvis der sker ændringer i de nævnte beløb.

Forpagteren har efter kontrakten pligt til at anskaffe og vedligeholde materiel, som efter hans og Statoils vurdering er nødvendigt. Statoil skal til enhver tid have adgang til forpagterens regnskab.

Efter en prøvetid på 6 måneder kan forpagteren opsiges med 6 måneders varsel. Først efter 9½ år kommer forpagteren op på 12 måneders varsel.

Bortforpagteren har ingen pligt til ved opsigelse efter prøvetidens udløb at afkøbe forpagteren det materiel, som han har anskaffet, og der ydes ingen godtgørelse for mistet kundekreds.

Hvis forpagteren selv siger op – f.eks. fordi forpagtningsafgiften er blevet for høj – er det forbudt forpagteren i et år efter kontraktens ophør inden for en afstand af 3 km at drive virksomhed med salg af motorbrændstoffer eller at tage ansættelse i en sådan virksomhed.

Shell

En konkret forpagtningskontrakt er underskrevet 27. juni 1986. Den er i det væsentlige enslydende med den foran omtalte.

Dog er forpagteren ved kontraktens § 2 pålagt en særlig pligt til at drive sin virksomhed, således at den vil give Shell et godt og positivt omdømme. Shell har i anledning af forpagterens udtalelser til en lokal avis i en skrivelse af 8. januar 1988 truet med at ophæve kontrakten, »såfremt overskridelser af nævnte § 2 sker igen, hvad enten det er i form af udtalelser til pressen eller til kunder eller andre personer, som kan skade Shell's virksomhed og positive omdømme«.

Forpagtningsafgiften er fastsat på grundlag af en række forskellige forhold, men der er efter kontrakten adgang til vilkårlig forhøjelse uden varsel »under hensyntagen til den udvikling, der i perioden har fundet sted, samt den forventede udvikling, der vil ske i samfundets økonomi og i servicestationsbranchens indtjeningsforhold«.

Denne ret til ensidig forhøjelse af forpagtningsafgiften er udbygget i en skrivelse af 27. april 1987 fra Shell til samtlige forpagtere, hvori der henvises til, at der ud over aftalte reguleringer »i øvrigt kan ske regulering af forpagtningsafgift«.

Videre i skrivelsen anføres:

»Det vil her være på sin plads også at orientere om et nyt element i forpagtningsafgiften, som sandsynligvis træder i kraft fra den 1. januar 1988. Der er tale om en såkaldt potentialeafgift, hvorved forstås en afgift, der pålægges de stationer, der af en eller flere grunde bør give selskabet et større afkast af den investerede kapital, end det til enhver tid gældende forpagtningsystem i øvrigt kan . . . Det skal understreges, at den enkelte forpagters evne til at få et større eller mindre udbytte af sin indsats derimod ikke vil indgå i overvejelserne.«

Kontrakten indeholder nøjagtig de samme bestemmelser som den foran omtalte Statoilkontrakt angående opsigelsesvarsel, opsigel-

sesvilkår (ingen pligt til at købe materiel og ingen erstatning for tab af kundekreds) samt eventuel konkurrenceklausul.

Kuwait Petroleum

En konkret forpagtningskontrakt fra 1986 indeholder i det væsentlige de samme vilkår, som de foran omtalte kontrakter. Dette gælder både med hensyn til opsigelsesvarsel og opsigelsesvilkår.

Bestemmelsen om manglende godtgørelse for tab af kundekreds er udbygget med følgende bestemmelse:

»Forpagteren har ved fratræden fra servicestationen – uanset årsagen hertil – ingen ret til erstatning af nogen art for goodwill, og forpagteren forpligter sig til ved sin fratrædelse at overdrage bortforpagteren de for virksomheden førte kundekartoteker og kundefortegnelser af enhver art uden nogen form for vederlag.«

Som det fremgår, gælder denne bestemmelse også fratræden, som bortforpagteren selv har givet anledning til.

Et særligt forhold ved det pågældende forpagtningsforhold er, at der ved særskilt tillæg til kontrakten ydes forpagteren en særlig rabat

»gældende indtil den projekterede ombygning er tilendebragt«. Efter det oplyste har dette vedvaret i en længere årrække, og ordningen har for så vidt karakter af en adgang for bortforpagteren til forhøjelse af forpagtningsafgiften efter egen bestemmelse.

Texaco

En konkret forpagtningskontrakt er underskrevet i september 1984.

Kontrakten indeholder en nærmere anført forpagtningsafgift. Det bestemmes herom i den trykte tekst:

»Den ovenfor angivne forpagtningsafgift kan af Texaco A/S forlanges forhøjet med et varsel på 3 måneder til den 1. i en måned«. Der er ikke anført nogen vilkår for forhøjelse, der altså er overladt til bortforpagterens egen bestemmelse.

Med hensyn til opsigelsesvarslet og opsigelsesvilkår, herunder manglende pligt til at afkøbe materiel og manglende pligt til at yde erstatning for tab af kundekreds, indeholder kontrakten de samme bestemmelser som de foran omtalte. Det samme gælder eventuel konkurrenceklausul ved ophør.